

Bruno Sutkus

ODSTŘELOVAČSKÉ ESO

arma & musae

**Deník z východní fronty
a sovětského zajetí**

Mladá fronta

MLADÁ FRONTA

Bruno Sutkus

ODSTŘELOVAČSKÉ ESO

ODSTŘELOVAČSKÉ ESO

**Deník z východní fronty
a sovětského zajetí**

arma & musae

Bruno Sutkus

Mladá fronta

PŘELOŽIL JIŘÍ OHLÍDAL

© *Munin Verlag*, 2003
Translation © *Jiří Ohlidal*, 2016

Obsah

Předmluva německého vydavatele	10
Poznámka k českému vydání	12
Předmluva autora	13
Doba mého mládí	14
Stávám se vojákem	18
Kurz odstřelovačů	20
U bojové jednotky	21
Na frontě	23
První potvrzené zásahy	26
Mé první zkušenosti	30
Zkouška ohněm	33
V Karpatech	40
Noví odstřelovači	43
Vyznamenání	50
Zbraň proti zbrani	51
Uznání	53
Zasažen!	54
Erika	55
Souboj	59
Hodinky	60
Rok 1945	64

Dvoustý zásah	66
Zranění	68
Konec války	71
U Rudé armády	73
V Litvě	74
Východní Prusko	76
Opět na útěku	79
Litevský odboj	81
Nová práce	83
Zatčení	88
Hrozící nebezpečí	91
Vyhnanství	93
Sibiř	98
Ve vězení	103
Život na Sibiři	105
Mé sny	109
Stěhování	113
Doma ve snu	129
Chov vepřů	131
Ve Vorobjevu	133
Nové nebezpečí	136
Hrozby tajné policie	139
Zprávy z vlasti	142
V uhelných dolech	143
Zavalen	149

Snahy o vycestování	151
U otce	154
Opět v Litvě	162
Návštěva Východního Pruska	163
Vedoucím brigády	166
Návrat	167
Doslov německého vydavatele	169

Předmluva německého vydavatele

Podkladem k této knize jsou poznámky, které si v deníkové formě pořizoval za války odstřelovač Bruno Sutkus. Vždy pod určitým datem uvádí, jakých bojových akcí se na východní frontě zúčastnil. Jeho záznamy v odstřelovačské knížce se šťastnou náhodou zachovaly.

Charakter bojových operací způsoboval, že se průběh událostí často opakuje. Čteme-li o jednotlivých střeleckých úspěších, vynikne Sutkusova kniha jako obzvlášť autentický dokument k dějinám druhé světové války. V odstřelovačské knížce je 209 uznaných zásahů, což rozptyluje všechny případné pochybnosti.

Sutkus byl jako odstřelovač na východní frontě pouze šest měsíců. 209 doložených zásahů za tak krátkou dobu z něj patrně činí jednoho z nejúspěšnějších odstřelovačů v celém německém wehrmachtu.

Reálný počet zásahů byl ale podle všeho mnohem vyšší. Při prvních bojových akcích ještě nikdo dosažené úspěchy nepotvrzoval a Sutkus si svou odstřelovačskou knížku vedl až od 2. července 1944. Ojediněle dokládají vyšší počty i autorovy pozdější poznámky, např. zpráva o pěti nepotvrzených zásazích z 12. a 13. července 1944.

Bruno Sutkus obdržel velmi zřídka udělovaný Odznak odstřelovače 3. stupně. Byl jako svobodník jmenovitě uveden ve zprávě německé branné moci.

Předkládanou knihu nelze chápat jako svědectví o bojových operacích praporu či 196. granátnického pluku, v nichž Sutkus působil. Jedná se spíše o popis tvrdého vojenského života, pojatý výlučně z hlediska odstřelovače. Bruno Sutkus líčí své zážitky z fronty nanejvýš zevrubně.

Druhá část knihy se věnuje Sutkusovu dlouholetému vyhnanství na Sibiři. V životu nebezpečném prostředí východní Sibíře byl vystaven nejhoršímu ponižování, musel tvrdě pracovat, mnohokrát pohlédl do tváře smrti, a přesto odolal všem pokusům svých vězňů, aby působil v západním Německu jako sovětský špión. Celá desetiletí ho Sověti drželi v zajetí a bránili mu ve vycestování ze země. Až

roku 1997 se tento rodák z Východního Pruska vrátil zpět do své německé vlasti.

Jeho kniha vypráví jedinečný, napínavý a také tragický příběh frontového vojáka, jak ho uměla napsat jen druhá světová válka.

Poznámka k českému vydání

Bruno Sutkus uvádí ve své knize desítky místních názvů, osobních jmen a reálií z východopruského, polského, litevského a ruského prostředí. Většinou se zdržuje bližšího komentáře, což ztěžuje orientaci a v některých případech to může být i matoucí. Transkripce jmen není vždy správná a část údajů je třeba korigovat. Z tohoto důvodu byl český překlad opatřen poznámkovým aparátem, který v německém originálu tu a tam citelně chybí.

Předmluva autora

Byl jsem německý odstřelovač, vše jsem viděl na vlastní oči – a přežil jsem. Bojoval jsem s odstřelovači nepřítele a plnil různé jiné úkoly. Kromě toho si mě vyžadovali velitelé rot a určovali mi, co mám dělat.

Být odstřelovačem na frontě, přímo v přední linii, je nanejvýš nebezpečná záležitost. Po člověku toho požadují hodně. Plnil jsem rozkazy svých nadřízených, na mně záviselo, zda moji kamarádi přežijí.

Odstřelovač si svůj cíl zpravidla sám nevyhledává, ale je přidělen do určitého úseku fronty naproti postavením nepřítele. Dostal jsem k sobě pozorovatele, který mě při akci doprovázel a potvrzoval mé úspěšné zásahy. Pořizovaly se o tom zápisy do speciální knížky a v mém případě to vždy ověřoval pobočník praporu.

Pomáhal jsem svým kamarádům odrážet sovětské útoky.

Na frontě neplatí zákony civilizovaného světa, ale zákony války. Přečkal jsem všechny krutosti, co jich jen bylo, hodně jsem toho viděl a zažil, nikdy na to nezapomenu. Ačkoli uběhly desítky let, čas od času se mi zdává, že jsem znovu na frontě.

Válka zanechala v lidských srdcích zlou stopu. Dnešní generace si už ani nedokáže představit, co vojáci na frontě zkusili.

Bruno Sutkus

1.

DOBA MÉHO MLÁDÍ

Dětství ve Východním Prusku

Narodil jsem se 14. května 1924 v Tannenwalde ve východopruském okrese Schlossberg.* Moji rodiče pracovali jako zemědělstí dělníci na statku Arna Braemera. V roce 1928 jsme se přestěhovali do Fichtenhöhe** těsně u hranic s Litvou. Řeka Šešupė tu od sebe oddělovala území Německa a Litevské republiky.

Ve Fichtenhöhe jsem vyrůstal. Tady byl můj domov, místo, s nímž mě i dnes pojí silné niterné pouto. Rodiče mě už od raného dětství vedli k práci, dělal jsem vše, co jsem jako kluk dělat mohl. Staral jsem se o čtyřicet králíků, krmil je, obstarával jim trávu. Protože matka chodívala každý den do práce, dávala mi i úkoly navíc, které jsem musel splnit. Patřilo k nim shánění trávy pro kachny a husy či krmení prasat. V létě při žních byla potřeba každá ruka, i nás mladých, ať už šlo o ježdění s žebříňákem, do něhož byli zapřaženi čtyři koně, nebo o obsluhu hrabačky. Ani stéblo, ani klas nesměly zůstat na poli a shnít tam. Žně začínaly, hned jak nastalo vhodné počasí. Ve stodolách jsme se činili i my, mladí. Předtím zašel inspektor ze statku za vesnickým učitelem a požádal ho, aby osvobodil z výuky pár chlapců, a oni mohli pomáhat při sklizni. Radostně jsme se hrnuli ven. Bylo to lepší než sedět ve třídě, kde nás pan učitel Visarius, kapitán v záloze, držel pěkně zkrátka. Měl vždy po ruce lískovou hůl, a kdo se vybavoval, dostal na zadek. To pomáhalo. Při hodině bylo ticho, že by člověk slyšel i bzukot mušky.

Náš třídní se nám snažil vštípit lásku k vlasti. Když jsem tu a tam neudělal úkoly, musel jsem zůstat po škole a napravit to, zatímco

* Schlossberg (do roku 1938 Pillkallen), dnes Dobrovolsk v Kalinigradské oblasti Ruské federace. Obec Tannenwalde po druhé světové válce zanikla.

** Zaniklý statek Arna Braemera s 330 ha půdy, do roku 1928 známý pod názvem Kummetschen.

ostatní děti šly domů. Učitel zkontroloval, co jsem mu odevzdal, a teprve pak jsem směl jít. Kamarádi se mi posmívali a rvačky nebyly výjimkou. V ranějším věku jsem dostal často výprask, domů jsem šel plačky a maminka mi utírala z tváře slzy. Později, když jsem byl větší, jsem si už nic líbit nenechal. Teď dostávali nakládačku jiní.

Byl jsem pokaždé šťastný, když jsem mohl vypomáhat při žních. Za den práce jsem si vydělal osmdesát feniků. Nezřídka činil můj celkový výdělek osm až deset marek. Podepsal jsem výplatní listinu a dostal peníze. Pyšně jsem je předal mamince, která mi zavedla spořitelní knížku a pomohla mi tak něco ušetřit.

V létě, když rostly lesní plody a houby, mě bral otec s sebou do lesa, kde jsme sbírali a sbírali. Nejraději jsem ale chodil rybařit na pohraniční řeku Šešupě, překypující rybami všeho druhu. Mnohdy jsem na provázek s červíkem, nahozený na noc, chytil i pořádnou štikou či úhoře. Ryby jsem prodával hostinskému Glanertovi v Moosbachu. I za prodej lesních plodů a hub jsem inkasoval nějaké peníze.

Na podzim se prodávaly husy a prasnice. Z výnosu mi maminka ukládala určitou částku na knížku. Když jsem nastupoval vojenskou službu, měl jsem ušetřeno 1 238 marek. Spořitelní knížku si dodnes opatruji na památku.

Ve věku deseti let nás přijali do mládežnické organizace Jungvolk. Maminka mi z mých peněz koupila uniformu, na niž jsem byl velmi hrdý. Ve čtrnácti jsme vstoupili do Hitlerjugend. Tou dobou jsem se s matkou dostával do konfliktů a výsledkem byly jen mrzutosti. Matka chtěla, abych v neděli docházel na bohoslužby do katolického kostela v Schillfelde, ale já musel být v ten čas v Schirwindtu, kde mě čekala služba u Hitlerjugend. Nedalo se to stihnout. V Hitlerjugend jsem se brzy stal scharführerem.

Když jsme dosáhli osmnácti let – v mém případě to bylo 14. května 1942 –, přešli jsme slavnostně do úderných oddílů SA. V jejich řadách jsme také podstoupili vojenský výcvik. Válka už byla v plném proudu.

Mám ještě v živé paměti, jak jsem od desíti let docházel na podzim k jednomu rolníkovi z Fichtenhöhe sbírat brambory. Dal mi za to vždycky marku. Pětkrát denně se podávalo jídlo. Večer jsme si směli v jeho zahradě nabrat jablek a hrušek po libosti a odnést si je domů. Za války hodně mladíků povolali do armády a selky nás mnohokrát

snažně prosily, abychom jim pomohli při žních. Po celodenní práci na statku jsme večer a v noci ještě chodívali kosit do tří hodin do rána žito. Dívky vázaly snopy a stavěly je na polích, aby vyschly. Za tuto práci jsme dostávali pět marek. Příslušná selka nás obsluhovala jako o svátcích, nechyběla ani pálenka. Ve čtyři v noci jsme šli se zpěvem domů na kutě.

Po osmi letech docházky na lidovou školu jsem jako čtrnáctiletý v březnu 1938 opustil školní lavice. Od jara 1938 do roku 1940 jsem se učil tajům zemědělství na statku Arna Braemera. Jelikož mnoho mužů už povolali k obraně naší země, scházely pracovní síly, a veškeré potřebné práce mě proto naučili velmi rychle. Můj otec Anton v tu dobu onemocněl. Statkář Braemer si přál, abych převzal na statku Fichtenhöhe jeho místo. Měl jsem se stát zemědělským dělníkem-deputátníkem.

Přidělili mi čtyři koně, s nimiž jsem měl pracovat a o které jsem se také musel starat. Abych je nakrmil a vyhřebelcoval, bylo nutné vstát časně ráno. Večer se stávalo, že člověk nemohl jít včas spát, takže ráno mi to moc rychle nešlo. Matka mne někdy taktak probudila. Byl jsem přetažený, protože jsem přes den pracoval jedenáct hodin s koňským potahem, vlekl se za branami nebo pluhem, sel či sklízel.

V době svého dětství a dospívání jsem nebyl žádným maminčíným mazánkem, ale otužilým klukem zvyklým pracovat, takže mi později všechna námaha na frontě připadala mnohem snazší než ostatním. Na popud pana statkáře o rok odložili můj odvod. Prodělal jsem totiž oboustranný zápal plic, když jsem se uhrátý po práci napil ledové vody.

V SA nás brance dál vojensky cvičili. Náš sturmführer Sommer si mě brzy povšiml, protože jsem při sportovní střelbě dosahoval dobrých výsledků a byl jsem pokládán za jistého střelce. Směl jsem si vzít domů malorážku s množstvím munice, abych se cvičil v míření a střelbě. Ve volném čase jsem střílel na vrabce, kterých tu byly mraky. Vrabci se samozřejmě nedali, skoro to vypadalo, že mě vidí a včas frknou. Musel jsem se připlížit hodně opatrně, abych je dostal. Ještě pozornější byli malí krkavci. Opakování však dělá mistra a já přece jen dosahoval jistých pokroků.

Dne 22. června 1941 vypukla válka s Ruskem. Protože jsme bydleli těsně u hranic, mohli jsme dobře sledovat, jak vojáci wehrmachtu

přecházejí na druhou stranu. Rusové byli zatlačeni na východ a prchali. Hranice mezi Litvou a Německem byla bez ohledu na to střežena i v budoucnu a hustě obsazena pohraničními hlídkami. Často jsem se tudy proplížil, protože jsem krajinu dobře znal. Muselo se to dělat opatrně a dávat pozor, kde pohraničníci právě jsou a kde se schovávají. Měl jsem rád přírodu, učil jsem se ji už tehdy pozorovat a snadno jsem úkryty celníků odhaloval.

Na druhé, litevské straně hranic se daly některé věci těžko sehnat. Velká poptávka byla například po zapalovačích, křesadlech, mastku. Nakupoval jsem nedostatečný tovar v Schirwindtu nebo Schillfelde a dopravoval ho do Litvy. Dostával jsem za to slaninu, uzenky, máslo i husy, tedy věci, po nichž byla shánka. U nás v Německu byly tehdy již zavedeny lístky a lidé občas pocitovali, že chybí to či ono. Když odbila půlnoc, přikradl jsem se k pohraniční řece i s věcmi určenými ke směně, stále ve střehu, abych nepadl do rukou pohraničníků. Srdce mi bušilo jako na poplach. Záhy jsem se naučil, jak přemáhat strach a vtisknout si daný prostor do paměti. Pro budoucího odstřelovače to byla ta nejlepší škola, neboť na frontě opravdu záleží na pečlivém průzkumu terénu a každá nepozornost může člověka stát život.

2.

STÁVÁM SE VOJÁKEM

Osudové léto 1943

V červnu 1943 mi přinesl listonoš povolávací rozkaz přímo na pole, kde jsem pracoval. Ihned jsem vypřáhl své koně a cválal ke statku. Byl to můj poslední pracovní den ve Fichtenhöhe. Příští den mě moji rodiče doprovodili k malému nádraží v Doristalu. Tam jsme se rozloučili. Matka mi tehdy řekla: „*Bruno, nezapomeň na Boha a Bůh na tebe taky nezapomene. Budu se za tebe ve dne v noci modlit, tvůj život je v rukou Páně. Víím, že musíš do armády a že na tom nemůžeš nic změnit. Konej svoji povinnost a pamatuj, že i nepřátelský voják má doma matku nebo ženu s dětmi, blízké lidi, kteří čekají, až se vrátí, stejně jako já čekám na tebe.*“ Nastoupil jsem do vagónu a maminku políbil, možná že naposledy. Z loučení jí bylo zle, byl jsem přece její jediný syn, její bohatství. Vlak odsupěl do neznáma.

Dne 22. června 1943 jsem narukoval k výcvikové rotě 22. záložního střeleckého praporu v Gumbinnenu ve Východním Prusku, a tak začal můj vojenský život. Pořadovky a dril jsem rád neměl. V Gumbinnenu jsem složil vojenskou přísahu. Po týdnů jsme měli první střelby s ostrou municí. Každý z nás dostal pět nábojů a musel střílet do terče s dvanácti kruhy. Nevěděl jsem, jak má zbraň střílí, vždyť to bylo poprvé, co jsem ji měl v ruce. Prvním nábojem jsem trefil desítku v dolní části kruhu. Trochu jsem hlaveň zvedl a zasáhl jedenáctku. Třemi dalšími výstřely jsem pokaždé trefil dvanáctku. Náhodou šel kolem velitel praporu a viděl výsledky mého snažení. Dal mi znovu pět patron a chtěl, abych absolvoval ještě jedno kolo. Ve všech případech jsem zasáhl dvanáctku. Ptal se mě, kde jsem se naučil tak střílet. Odpověděl jsem, že jsem byl brancem SA a vyhověl jsem všem požadavkům; získal jsem také branecký odznak.

Už dva týdny po narukování jsem za dobré střelecké výsledky dostal sedmidenní dovolenku, kterou mi moji kamarádi velmi záviděli.

Směl jsem jet domů za matkou, koneckonců Fichtenhöhe nebylo od Gumbinnenu daleko.

Koncem července 1943 nás naložili do vyzdobeného nákladního vagónu a odvezli nás k polnímu výcvikovému praporu do Ruska. Ve dne jsme prodělávali výcvik, v noci jsme střežili dráhu Minsk – Orša před útoky partyzánů, kteří na železnici působili značné škody.

Jednou jsem na stojce usnul, a když jsem se probal, zjistil jsem, že má zbraň je pryč. Vzal mi ji poddůstojník, který přišel na kontrolu. Poddůstojník mě předal strážím; strašně jsem se styděl, když mě zavřeli do vězení. V poledne mě službukonající poddůstojník a dva vojáci s nasazenými bodáky odvedli k nadporučíku Braunovi do písárny. Braun mi vyložil, co to znamená spát na stráži a jaké nebezpečí to s sebou přináší. Víc potrestán jsem už nebyl, poslali mě jen drhnout podlahu.

V naší výcvikové rotě jsem vynikl již při prvních ostrých střelbách. Před zraky nadporučíka Brauna a velitele praporu jsem na vzdálenost 100 metrů střílel do terče s dvanácti kruhy a pěti výstřely jsem získal 59 bodů. Nechali mě střílet ještě pětkrát na zamaskovaný terč, přičemž tentokrát jsem docílil osmapadesáti bodů z šedesáti možných.

3.

KURZ Odstřelovačů

Výcvik ve Vilniusu

Ve výcvikové rotě jsem nepobyl dlouho. Už po víc než měsíci mě odveleli do Vilniusu v Litvě, kde jsem nastoupil do kurzu odstřelovačů na tamní Ostrostřelecké škole. Škola se nacházela v kasárenském areálu přímo vedle chrámu sv. Petra a Pavla. V témže objektu fungovala i Válečná škola, v níž studovali budoucí důstojníci. Náš kurz probíhal od 1. srpna do konce prosince 1943.

Promítali nám ukořistěné ruské filmy, při nichž jsme poznávali, co odstřelovač musí perfektně zvládat, např. průzkum terénu, maskování, přesnou střelbu či odhad vzdálenosti.

Během pěti měsíců jsme se naučili myslet i na ty nejmenší detaily, abychom nepřátelské odstřelovače včas identifikovali a nestali se sami jejich obětí. Vyučující byli fajn. Učili nás rozeznávat v terénu cíle, předávat svá pozorování ostatním, odhadovat vzdálenosti a střílet na pohyblivé cíle. Dělal jsem při střelbách do školních terčů velké pokroky a střefoval jsem se s až pozoruhodnou jistotou. Bylo mi jasné, že se toho za pět měsíců musím naučit co nejvíc, abych přežil nasazení v poli.

V závěru kurzu jsem dostal nejnovější odstřelovačskou karabinu se zaměřovačem, dalekohled a maskovací blůzu. Odevzdali mi též potvrzení o úspěšném absolvování školy a poučili mne, že svou zbraň nesmím nikdy dát z ruky.